

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:
Pe un an: cor. 10.
Pe 1/2 an: cor. 5.
În străin.: cor. 12.
Numărul 50 bani.

REDAȚIA:
Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Administrația:
»Cultura Creștină«.
Balázsfalva.

Papa Piu X.

1903—1913.

În 4 August curent s'au împlinit zece ani, decând patriarhul Veneției, Iosif Sarto, a fost ridicat în scaunul sf. Petru. Din acest prilej lumea catolică s'a smuls pentru un moment din cursul evenimentelor cari se succed cu o iuteală uimitoare și, alătura de amintirea vremilor de biruință ale Bisericii, a re-împrospătat și amintirea celor zece ani de pontificat a actualului urmaș al sf. Petru.

Pentru noi, Românii uniți, cari de asemenea cinstim în Piu X pe capul suprem al adevăratei Biserici creștine, încă nu poate să fie păgubitoare o scurtă reprivire asupra evenimentelor marcante ale pontificatului său. Ba, în timpul de față, ea din contră ni-se pare foarte folositoare și chiar un fel de necesitate. Episcopia maghiară și de maghiarizare a Hajdudoroghului a slăbit, pe dreptul, dar mai mult pe nedreptul, așa de tare legăturile credincioșilor noștri, și chiar ale preoțimei, față de Roma papală, încât o întărire a lor se impune.

*

Activitatea Papei Piu X nu este încă terminată, și de aceea o sentință definitivă asupra întregului ei nu s'a putut și nu se poate încă roși. Dar faptele celor zece ani, în decursul cărora acest Papă a cârmuit naia Bisericii lui Hristos, sunt de ajuns, pentru ca deja să se poată spune ce înseamnă pentru viitorul Bisericii pontificatul lui Piu X.

În Piu X lumea nepreocupată vede un Papă mare, care a întrecut foarte mult așteptările ce se legau, acum zece ani, de activitatea blândului patriarh al orașului lagunelor. Pe scaunul

papal, Piu X a dovedit o uimitoare înțelegere a vremii, în care trăiește. El s'a convins foarte repede că în mijlocul împărechelilor interne și externe ale timpului său, singur Biserica mai poate da o orientare sigură în haosul ideilor ce frământă creierul obosit al lumii moderne. Și a venit atunci cu puterea personalității sale marcante, și cu toată autoritatea ce are în calitate de îndrumător suprem al vieții întregii Biserici creștine, și a pus mereu în fața tuturor temeiul adevărat al unei vieți fericite: păstrarea cu sfințenie ale tradițiiloror tezaurului de idei creștine. Indemnurile sale continue cari cereau mai multă inimă, în întreaga viața publică și privată, precum și dispozițiile înțelepte referitoare la cultivarea acestei vieți launtrice, apoi reformele mari, și potrivite cu împrejurările schimbate ale vieții moderne, de pe terenul canoanelor, de o parte, iar de altă parte ținuta intransigentă față de orice greșeli de-ale „modernismului”, și în special față de încercările stăruitoare de-a contopi creștinismul cu filosofia monistică a veacului — toate aceste ne prezintă în Piu X pe omul care a fost și este chemat să trezească o nouă primăvară pe pământul lipsit de viață al culturii moderne.

*Ca o trăsătură fundamentală a sufletului său mare, putem socoti **energia** cu adevărat eroică și neobicinuită în zilele noastre, cu care, în butul tuturor piedecilor, a știut să ducă la bun sfârșit, sau cel puțin cătră acesta, toate ideile, ce l-au stăpânit.*

Piu X este deci vrednic, ca din prilejul jubileului său de 10 ani, Biserica creștină să plece steagul înaintea Lui. O merită aceasta și ca om și ca Papă!

*

*Să o facem și noi! Episcopia Hajdudoroghului nu poate și nu-i iertat să ne oprească în aducerea omagiului nostru. Ea s'a creat ce-i drept cu știrea și învoirea celui sârbătorit, n'are însă aprobarea lui Piu X, în ce privește caracterul ei de a fi **episcopie de maghiarizare**. Bulla „Christifideles” oprește, nu se poate mai limpede și mai hotărît, întrebuințarea limbii maghiare în funcțiunile liturgice. Acelaș lucru se pretinde și în multele ordinațiuni date în numele Papii, cari au urmat bullei de înființare. Mai mult. Dupăcum anunțasem în urmă, stăpâniți de cea mai sfântă bucurie, care ne-a făcut să strigăm: „Sus inimile”, Roma e gata chiar și la aceea, să supună bulla odioasă unei revizuiri favorabile Bisericii noastre, obținând pentru asta și învoirea guvernului maghiar.*

Așa ni-se prezintă Roma chiar și în lumina obscură a vlădiciei maghiare. Dacă apoi dispozițiile ei referitoare la oprirea limbii maghiare nu se respectă în Budapesta, și nu se respectă dupăcum aflăm cu durere, nici în unele sate românești, asta nu-i vina Romei, ci este păcatul lor și vina și rușinea noastră. Și dacă ideea revizuirii a început parecă să fie dată uitării, ori mai cu samă dacă ea — de ce Dumnezeu să ne păzească, — nu se va înfăptui, vina nu va fi a Romei, ci a slăbiciunii și nepăsării noastre, pentru timbrarea căreia istoria abia va putea găsi cuvintele meritate....

Iată dară, că nici episcopia de Hajdudorogh nu ne poate opri să ținem cu sfințenie la acela, care este capul, de Dumnezeu pus, al Bisericii noastre. Să-i aducem și noi omagiul!

*Și omagiul nostru fie: **Trezirea din amorțeală!***

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Un nou an de școală.

Unele din cele mai frumoase zile ale profesorilor și învățătorilor noștri sunt, de sigur, primele zile ale lui Septemvrie. Ezuberanța aceea de viață și de sănătate, ce strălucește în ochii scânteietori și în obrăjorii rumeni, puțin prinși de soare ai băieților și ai fetițelor de școală, repercutează o notă armonică de voie bună în sufletele educatorilor tinerimii noastre. Multe planuri frumoase se lasă atunci să fie întrezărite de mintea visătoare a dascălului român; i-le îmbie doar' însaș vâjnoșia puterilor observate pe fețele vesele ale elevilor întorși dela țară; dar este un lucru cert, că cele mai multe din ele rămân numai planuri pompoase de mărețe castele zidite în aier. Le lipsește suflarea învietoare a realității, chibzuirea cuminte a forțelor proprii și mai ales statornicia. Născute în ceasuri de visare, la ce ne-am miră atât de mult, dacă ele nu ne prezintă, decât proprietățile esențiale ale unor visuri splendide, însă fatal menite, să-și piarză lumina, izbită de razele subobscurale ale împrejurărilor neluate în cumpănă la conceperea lor. O întreagă literatură de articole ziaristice, extrem de măgulitoare pentru îndrăzneala fantaziei noastre bogate și cari an de an au smălțuit coloanele, mai mult sau mai puțin îngrijite, ale

tuturor foilor și revistelor noastre, ne sunt cea mai palpabilă dovadă a acestei afirmări.

Dacă însă ne este iertat să cetim printe șire, noi vom putea descoperi cu ușurință un firicel roșu, ce șerpuește ascuns prin scrisul tuturor voitorilor noștri de bine și care nu împărtășește de loc nota nerealității, cu svâcnirile clișeelelor periodice dela începutul fiecărui an de școală și anume: *profesorii și învățătorii noștri să se năzuiască din resputeri, a formă din elevii lor oameni de caracter, sănătoși și la suflet și la trup*. Metoda nemțească-franceză, de a face din copii mașinării automate de micuțe biblioteci ambulante, își pierde tot mai mult din actualitate și în schimb sistemul englezesc, care, fără de a neglija inteligența, se silește să dea tot mai multă energie voinței, câștigă un teren din ce în ce mai lărgit printre noi.

Și este cu cale lucrul acesta. Izvorit din spiritul distrugător al unei reacțiuni rău înțelese și rău practizate împotriva „întunericului clerical“ din evul de mijloc, sistemul de educație de până azi, a rupt pe om în două și cercând să-l smulgă din brațele lui Dumnezeu, idololatrizându-i mintea, i-a omorât inima.

Metoda aceasta întrebuițată cu toată puterea de obișnuitele mari auctorități dela universitate, și-a infiltrat veninul și prin sufletele unor profesori dela școlile medii, că, puțin mai târziu, să o putem zări, aplicată mai mult numai în partea ei negativă, chiar și de pe smeritele catedre ale claselor elementare. Și astfel ne-am trezit cu o sumedenie de semidocti răi la suflet și buni să încurce toate ițele și să pună bețe în roate la toate aspirațiile mai idealiste. Azi moralul nostru a scăzut nespuse de mult și noi, grație regulamentelor ministeriale și planelor de învățământ, ne aflăm în fericita posesiune a celor 80% de analfabeți și cu un surplus de neorânduială sufletească, din cele mai greu de curat.

Printre mijloacele, pe cari cu toții le află de neapărat de lipsă la premenirea aceasta, locul de frunte îl ocupă.

1. *Problema catehizării* conștiențioase la școlile medii și elementare. „Cultura Creștină“ încă își are partea sa în desfășurarea tezei acestei și acum aproape nimic nu se poate spune mai mult de cât s'a zis până acum. Lucrul acesta este atât de limpede și atât de binecunoscut și de apreciat de toți. De fapt, dacă mai ales pătura cultă a neamului românesc dă azi atât de puțin pe curățenia sufletească, dacă noi pe intelectualii noștri

ii vedem atât de rar și atât de plictisiți la sfânta biserică, oameni, cari și-au uitat ce e spovedania și sf. cuminecătură, motivul este, că n'au avut norocul să asculte de pe buzele preoților o vorbă aprinsă, apostolică de adevărați cateheți. Ora de religie sămănă foarte mult cu ora de chimie și de matematică: același laconism numeric, aceeași răceală de cifre, aceeași suflare înghețată de noțiuni abstracte și aceeași lipsă de suc și de vieață. Nu și-au învățat credința cum trebuie să și-o învețe, pentru că nu a fost cine să-i facă să o aibă dragă.

La sate apoi, mulți preoți și-au fost uitat, că una dintre datorințele lor cele mai sfinte eră, să învețe pe prunci frica Domnului. Aici cateheza ori nu se ținea de loc, ori o suplinia bine-rău, dar mai mult rău dascălul, și în chipul acesta am ajuns atât de departe, încât pe sufletele țăranilor s'a degajat o spuză groasă de ignoranță religioasă, foarte bine exploatată de prozelitismul pocăiților, cari dau mai mult nutremânt inimilor sătenilor înclinate din fire spre pietate, decât apostolii lui Dumnezeu.

Imi aduc aminte, cum, mai anul trecut, întâlnind un copil de 14 ani, absolvent al școlilor elementare dintr'un fruntaș sat românesc, i-am pus unele întrebări din catehism și impresia ce mi-a făcut-o a fost din cele mai dureroase. L-am întrebat anume: — Ce ne învață credința noastră: câți dumnezei sunt? — Un singur Dumnezeu. — În câte fețe? — În trei. — Ști-mi-ai tu spune, cari sunt aceste trei fețe dumnezești? După um moment de gândire îmi răspunse vesel: — Gradul pozitiv, gradul comparativ, gradul... fû răspunsul !!!... Sermanul copil, el a prins ceva dela popa, a prins dela dascălul ceva și în mintea lui fragedă s'a ales cu o îngălmăceală, cu o mestecătură dintr'un picur de religie și dintr'un strop de gramatică românească...

Sunt apoi nespuse de mulți cei, cari la întrebarea de mai sus, răspund, că persoana primă este: „în numele Tatălui“, a doua „și a Fiului“, a treia „și a Spiritului sfânt. Amin“. Aceste sunt unele simple constatări, cari pot fi controlate de oricine, e de ajuns numai să pună la vre-o câțiva elevi de ai școlilor noastre elementare dela sate întrebările de mai sus și se va convinge pe deplin. Ce atestat își dau o seamă din preoții noștri cu lucruri de aceste!

În noul an ce începe, dacă nu voim să rămânem pururea cei din urmă, avem să insistăm mult și cu tărie asupra cate-

hizării în școlile noastre. *O organizație a cateheților noștri se impune.* La Blaj, deja se discută lucrul acesta: cum anume s'ar putea înjgheba o reuniune de aceasta după modelul celor ale altor neamuri. Roadele îmbelșugate, pe cari le-ar aduce activitatea unei astfel de reuniuni, sunt necalculabile. Curente de idei mântuitoare, cari călăuzesc hărnicia cateheților din alte țări, ar începe să se furișeze și printre rândurile mai bine înșirate ale propovăduitorilor celor mici și noi am fi în stare să ținem fruntea mai puțin plecată, când ni-se va cere să dăm seamă despre sufletele pruncilor, acest sfânt temei de nădejde pentru un viitor mai sănătos al moravurilor neamului românesc.

2. Un alt mijloc de premenire sufletească ni-l dau *reuniunile mariane.* Și nu greșește cine afirmă, că cea mai puternică armă în mâna cateheților sunt tocmai ele. Așezate sub ocrotirea Fecioarei Maria, au darul, de a pătrunde și în cele mai tănuite ascunzișuri ale inimilor copiilor. Vieța sufletească mai intensivă, prospețimea reînviătoare a sfintelor taine primite mai des, căldura rodnică a discuțiilor curat creștinești dela adunările marianiștilor și mai ales simțământul acela puternic de simpatie încrezătoare, copilărească, dar adâncă față de Vergura vergurelor, redau o vigoare cu totul nouă sufletelor copiilor de școală. Mentea lor încă fluctuantă între bine și rău, instinctul acela fin, care în vrâsta dinainte de 20 de ani, își cercă un obiect atrăgător, în care să se fixeze, dar mai cu seamă voința lor fragedă, tineră și puțin înclinată din fire spre bine, în reuniunile mariane câștigă o stabilitate greu de răsturnat în tot ce e moral, în tot ce e creștinesc.

În special însă este aproape imposibilă *o educație a castității* afară de reuniunea mariană. Știe toată lumea, cât de gingaș este lucrul acesta și cât de anevoios și de altă parte cât de important pentru trăinicia unui popor. Curățenia înțelegătoare ar trebui să fie cea mai scumpă podoabă a tinereții; vieța castă ar trebui să aibă un câmp deschis în sufletele și în trupurile școlărilor. Durere însă nu este așa! Statistice exacte, făcute cu multă pricepere, ne desvălesc un colțisor nespus de întunecos în materia aceasta... Reuniunile mariane vin ca o rază de lumină, care atrage privirea elevilor spre alte regiuni, în cari sălășluiește nepătata splendoare a celor mai îngerești moravuri. Apropierea Vergurei Maria le electrizează simțirile și în grădinița sufletului lor, lângă crinul acesta dumnezeesc, ei n'au tristul curaj să sădească batjocura unor burueni rău

mirositoare. Aici le lipsește pilda reă, molipsitoare și toate, ajutate de darul lui Dumnezeu, sunt așa întocmite, încât mai curând sau mai târziu, să poată întruchipa în suflete copia credincoasă a celor mai curați fii sufletești ai Maicii Domnului.

3. Un bine foarte mare aduc apoi reuniunile mariane prin *dedarea frecventării sfintelor taine*, aceste izvoare nesecate de vieță. Grația sfințitoare așezată în ele și în special unirea intimă cu preacuratul Trup a lui Hristos, pun în suflete o sămânță dumnezească, carea căzând pe un pământ bun, în mod inevitabil aduce rod cu sutele... *Cel dintâiu martir al Euharistiei a fost un copil: sf. Tarciziu...* Azi copiii noștri dela sate nici nu știu ce e Euharistia; ori și de știu, cunoștința lor este atât de vagă, atât de nedeslușită, încât nu simt dragoste față de ea. Să lăsăm pruncii să meargă la Domnul. Lui îi este dulce tovărășia lor, nevinovata lor tovărășie. *Să-i apropiem des, foarte des, zilnic dacă se poate, de Inima caldă a euharisticului Hristos* și noi vom observa cum se desvoaltă în ei pe nesimțite, dar cu multă putere firmitatea unor caractere de oțel, neaplicate să se îndoie la toată suflarea de vânt potrivnic și atunci noi — am mântuit neamul românesc...

4. Inșă nu este corect să se lase grija sufletelor băieților numai în mâinile cateheților. *Toate studiile trebuie să-și aibă partea lor în educația morală a elevilor.* Sunt pagini clasice în Virgil, — ca să vorbim despre licee, — în Omer și până și în puțin chibzuitul Orațiu, cari trebuiesc cu o diligență de albină uzuate de profesori la creșterea sufletească a elevilor. Științele naturale subministrează un material nesfârșit de bogat în direcția aceasta. Și noi am fost martori cum desăvârșitul pedagog Emil Viciu, știă să scoată scânteii orbitoare de lecții morale din teoriile seci ale sinusului și ale cosinului... „Da” — vorba unui priceput profesor de matematici — „dacă-i pe atâta, apoi și din aritmetică știm face Dacoromânia...”

Catehetul își ocupă catedra abia în două ore la săptămână, dar profesorul și dascălul sunt într'un contact mai puțin întrerupt cu elevii. Pentru aceea, dacă ei nu vor veni în ajutor aceluia, lecțiile lui se vor uita în curând și religiunea învățată în două oare și nepracticată în 27 (numărul orelor altor studii). cu multă greutate va putea croi sufletul atât de volubil al elevilor.

5. E oportun să se înșire tot între mijloacele de curățire sufletească și *educația sănătoasă fizică* a tinerimii noastre. Pare un paradox, nu e drept? Dar judecând bine și observând strânsa legătură dintre suflet și trup, precum și evoluția aproape paralelă a amândurora, mai ales la copii și la fete, noi ne vom uimi de rezultatele frumoase, ce le aduce în tăria moralității și a caracterului o energică și sănătoasă educație a trupului: *Mens sana in corpore sano!* Tocmai de aceea trebuie cu multă dragoste cultivate jocurile, gimnastica și toate sporturile compatibile cu viața de școlari, în special însă e de lipsă o serioasă năzuință în *deșteptarea spiritului de veselie* între elevii noștri. O bună doză de veselie scutește trupul de boale și ascuțește mult și întărește și mai mult inteligența tinerilor și o apără în chip minunat de multe scăpături morale. Fiecare lor sburdalnică, vie, așteaptă un esponent înalt de voie bună, de bucurie, care dacă nu cearcă educatorii să li-l câștige, și-o află ei acolo, unde costă atât de mult...

Pentru aceea, nu se poate înzista în deajuns, în înculcarea excursiilor sistematice, în crearea de așa numitele zile școlare, când să răsune pădurile de chiotele de veselie ale elevilor și în formarea societăților studențești de „*cercetași*” (cserkészek), atât de moderne și atât de reușite... Toate aceste contribuie mult, foarte mult la creșterea omului întreg, sănătos și trupește și sufletește, cum l'a făcut și cum îl voește Dumnezeu...

Se începe un nou an de școală. Adunați cu noi puteri pe băncile școlilor, băieții noștri sunt destinați să poarte cu o treaptă înainte încrederea noastră într'o viață mai sănătoasă din organismul neamului românesc. O scrutare conștientă sufletească, o analiză serioasă de anatomie psihică în progresul anilor din urmă, ne sunt dovada unor speranțe, cari ne mângăie mult. Și dacă pașii noștri își vor continua grăbirea începută acum de curând, noi în scurt timp, cu multă mândrie vom putea cânta la sfârșitul unui apropiat an de școală vorbele sfinte și triumfătoare ale celui mai sărbătoresc „Te Deum.”

Dr. IOAN COLTOR.

Peregrinagii.

Peregrinagii se chiamă călătoriile ce le fac credincioșii mânăți de dorul de-a cercetă vre-un loc de închinăciune, loc sfânt, unde se păstrează relicvii sau icoane de-a sfinților și de-a Preacuratei Vergure Maria și de-a obțineà acolo prin mijlocirea acestora, ajutor dela Dumnezeu în lipsurile lor și trupești și sufletești.

Obârșia peregrinagiilor trebuie s'o căutăm cât mai de parte în ceața vremilor apuse de demult. Despre ele găsim urme atât în cărțile L. V. cât și în a L. N. Avram știm că făcù o călătorie de 4 zile spre a săvârși jertfa după porunca Dlui¹⁾; iar Iudeii se duceau la anumite timpuri la Bethel, locul pe care-l sfințise patriarhul Iacob²⁾; de asemenea mergeau ei, conform poruncii lui Moise, de 3 ori în an, la Paști, Rusalii și sărbătoarea corturilor, la sicriul legii, iar mai târziu în templul din Ierusalim³⁾. Evlaviosul Elcana ne spune aceeaș Scriptură, că merse cu nevasta sa Ana la Silo⁴⁾; iar cei trei magi dela răsărit călătoriră spre Viflaim la dumnezeescul copil Isus, prin ce deveniră părtași luminii neapuse a cunoștinții. Ce sunt acestea toate altceva decât peregrinagii?

Din testamentul nou aflăm, că părinții lui Iisus cu pruncul lor și mulți alții mergeau an de an la Ierusalim; că apostolii și muierile evlavioase veniră să cerceteze mormântul Dlui; că Sf. Paul, deja creștin, alergă la Ierusalim spre a prăznuì acolo Rusaliele. Tot un fel de peregrinagii! Din istoria creștină știm apoi, că peregrinagiile la locuri sfinte, mai ales la mormântul Dlui în Ierusalim, apoi la mormintele martirilor, erau ceva comun încă din primele veacuri ale erei creștine. Sf. Ieronim, Sf. Maria Egipteană și alți nenumărați cercetară mormântul Dlui; Sf. Vergură Lucia, cu mama sa Eutychia, călătoriră la mormântul S. Agatha; Tertulian la mormintele Apostolilor în Roma. Cu sutele peregrinau cetele evlavioase ale creștinilor la mormintele S. S. Thecla în Seleucia, Felix în Nola, S. Ștefan în Hippo, celor 40 mucenici în Cappadocia, SS. Gervasiu și Protasiu, S. Vavila preamărite de S. Ioan Gurădeaur etc. Chiar și S. Augustin, luceafărul bisericii catolice, se hotărise serios să cerceteze moaștele S. Ieronim din Viflaim și tot dânsul scriă în epistola a 20-a (C. 21) în contra lui Faust în chip de

¹⁾ I. Moise 22. ²⁾ I. Moise 28. 18. ³⁾ V. Moise 16. 16. ⁴⁾ I. Reg. 1. 2.

apologie: „Noi cinștim sfinții, dacă cercetăm lăcașurile cari li-s'au ridicat lor spre preamărirea lui Dumnezeu, pentru ca prin amintirea locului sfânt îndemnurile nobile ale evlaviei și dragostea atât față de aceia, pe cari îi putem imita, cât și față de Acela, cu ajutorul și darul căruia o putem face aceasta, să lucre în sufletul nostru mai cu efect; pentrucă știm, că Dl săvârșește în unele locuri minunate lucruri prin sfinții săi, pe cari airea nu vrea să le săvârșească; întocmai precum a dat unor sfinți, încă până când trăiau pe pământ, darul de-a vindecă pe bolnavi; căci El își împarte darurile cum El voește“. Se mai pomenesc apoi despre obiceiul, atât de universal de-a cercetă locurile de închinăciune ale Preacuratei Vergure Maria? Deja S. Ioan Damaschinul zicea despre acestea locuri sacre, așa de des cercetate pe vremea sa, că-s adevărate aziluri de scăpare, unde află ajutor, mântuire, cheazășie în ispite, și scut contra pedepselor, de cari vrednici făcutu-ne-am prin păcatele noastre. Dar de asta nu trebuie să ne mirăm când reflectăm la cuvintele istoricului bisericesc Eusebiu, care zice: „De când lumina credinței catolice luminează lumea, toate popoarele cari cred în Hristos, venerează și pe sfânta lui mamă. Iudei, greci, barbari, mari și mici, bogați și săraci, regi și neamuri, oameni și îngeri“. Cu adevărat s'au împlinit și se împlinesc și azi profeticele cuvinte: „Iată de acum mă vor ferici toate generațiunile“. S'au împlinit în veacurile de demult când creștinii alergau cu sutele la Roma (basilica liberiană, S. Maria antiqua etc.), la Efes, la Ierusalim, Viflaim să o onoreze în bisericile ridicate în cinstea ei. Dar se împlinesc mai vârtos astăzi, când peregrinagiile la Lourdes, La Salette, Pompei, Loreto, Genazzano, Maria-Zell, Einsiedeln, Altötting, Czenstochau, Madhu (Ceylon), Macao (China) și multe alte locuri, iau proporții din ce în ce mai mari, atrăgând în matca lor valuri tot mai mari de masse creștine din toate neamurile, însuflețite de entuziasm sfânt.

Am făcut această scurtă reprivire asupra peregrinagiilor cu scopul să arăt, că ele sunt oarecumva concrescute cu firea religiunii creștine; că formează o parte integrantă a personalității sale; mai mult, că nu există manifestație religioasă în accepțiunea mai largă a cuvântului fără peregrinagii!

Ori! Astfel stând lucrurile nu se poate ca poporul nostru, atât de religios din fire, să fi fost lipsit vre-odată de acest element, indispensabil așazicând, al cultului divin public. Peregrin-

nagiile au fost pururea pentru credincioșii noștri și vor fi prilejul cel mai binevenit de înălțare sufletească, de regenerare morală, de întărire, de cimentare a legăturilor cu Dumnezeu. Aici mai ales căutau să uite năcazurile vieții: să se cugete temeinic la suflet, la Dumnezeu, la vecinicie, la menirea sa pe acest pământ, și să-și rânduiească daraverile pământești în chip armonios cu cele cerești.

Locurile de peregrinagii au fost la început mânăstirile noastre de călugări, cari prin vieța lor evlavioasă și sfântă fermecau, atrăgeau în chip irezistibil masele credincioșilor. De atunci ne-au rămas până în ziua de azi peregrinagiile atât de mult cercetate dela Prislop, dieceza Lugojului, și Nicula, dieceza Gherlei, cari nu putem nega, contribuie în măsură extraordinară la întărirea simțământului religios al poporului. Pe vremuri vor fi fost desigur cercetate și alte mânăstiri: cum e Strâmba, Remeșii ș. a. Cu trecerea anilor — mai ales în timpurile mai noi — s'au ales, ca tot atâtea focare ce culeg razele vii ale evlaviei poporului și alte centre, nu mai puțin cercetate de masele dornice de hrană sufletească, ca cele dintâi. Așa că azi se fac peregrinagii la Bucium, Cojocna, Șișești și alte câteva biserici, unde poporul se curăță în baia pocăinții și se îmbracă întru Hristos omul cel nou prin darul sf. ce se revarsă în inima lui. Putem noi să condamnăm aceste porniri? În general nu! Dimpotrivă! Numai atunci am putea pași energetic contra lor, când s'ar face cu ele abuz; s'ar strecură în mijlocul acestor manifestări adânci religioase, practice neiertate cu cele sfinte, neguțătorie urâtă; sau tot rostul peregrinagiilor la anumite locuri s'ar baza, se zicem, pe relicvii false, neautentice, dând anză la superstiții populare etc., cum se aude că ar fi aici la biserica aceasta și s'ar practica colo la biserica aceea.

N'ar strică abunăseama nițică controlă din partea factorilor chieși a veghiă asupra curățeniei credinței. Știut este doară că și cu lucrurile cele mai sfinte se poate face abuz! Dar pânăce se observă marginile croite de canoane și de legea creștină nu putem avea nimic împotriva acestor acte de pietate publică, ce izbucnesc spontan din însași firea religioasă a omului. Ele sunt doară, cum am zis, podoaba cea mai aleasă, a cultului public. — Dacă sunt abuzuri, trebuie să aibă valoare regula: „maneat usus, tollatur abusus“.

Și nu se poate obiecționa, că pentru justificarea peregrinațiilor la un loc anumit de închinăciune, ar trebui să premeargă acolo minuni. Nu! Unele locuri au fost destinate de centre de peregrinagiu prin apariția Vergurei sau de-a vre-unui sfânt; apoi altele numai pentru că singuratici sau comunități întregi au făcut vot de-a peregrina acolo în vreme de calamități și primejdii; iar altele au luat naștere exclusiv numai din devoțiunea privată a cutărei persoane și devoțiunea acesteia a prins rădăcini adânci și în alte suflete, până când pe căile tănuite și misterioase ale darului au răscolit adâncurile masselor poporului.

Socotind deci toate acestea, numai bucură ne putem când vedem că sufletul creștinesc al poporului nostru a priceput importanța rugilor, cum li-se zice pe graiul său, și că preoțimea noastră a priceput ce izvor bogat de roade sufletești rezidă în astfel de acte de pietate publică, mai ales dacă sunt împreunate și cu misiuni sfinte. Toți factorii vieții noastre bisericești să vegheze deci neadormit ca flacăra ăstorfel de practice pii să se aliminteze mereu pe altarul sufletului curat al poporului, să izbucnească din ce în ce mai viu, înălțându-se tot mai sus spre înălțimi curate, pentru ca Dumnezeu să primească mai ușor jertfa rugăciunilor noastre pentru bunăstarea poporului, a neamului, a bisericii, cum a primit oarecând jertfa lui Avel.

Când le scriu toate acestea, mă cuget ce bine ar fi dacă s'ar institui aci în Blaj la catedrala S. Treimi un centru de peregrinagiu, — se zicem la sărbătoarea Bunevestiri —, și să curgă valuri-valuri, din toată provincia metropolitană, credincioșii, ca să asculte glasul blând al preoților săi aleși, să se împartășească de binecuvântarea arhierelui său, să afle alinare și mângăiere sufletească și să se închine moaștelor cutărui Sfânt mare a bisericii răsăritene păstrate cu scumpătate și așezate cu cinste mare pe altariul bisericii. Că de fapt nu avem aceste moaște? Chestia e ușor rezolvată dacă cerem dela Roma vre-o relicvie autentică de-a unui sfânt de-al nostru. Și s'ar mai putea cere tot atunci pentru preoți liturgisitori favorurile altarului privilegiat, căci doară și noi ne avem sufletele noastre scumpe din purgator, față de cari ne leagă aceleași simțeminte de pietate ca și pe alții. Cât bine n'ar izvorii din asta? Cum nu s'ar cimentă legăturile între popor și capii săi. Reuniunea noastră de misiuni sfinte poporali s'a și ocupat

cu idea unor astfel de peregrinagii la centru, la metropolie și cu mare bucurie s'ar pune în fruntea mișcării, dacă preoțimea deocamdată din jurul Blajului i-ar da mână de ajutor. Capul venerat al bisericii noastre nici el n'ar fi străin de această idee. Dimpotrivă! Ce ne oprește deci să facem propagandă în jurul acestei idei și să o realizăm încă în anul acesta? Să ne ajute bunul Dumnezeu să-o putem înfăptui cât mai curând.

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

Scrierile Mitropolitului Varlaam.

Cărțile bisericești tipărite în Ardeal trec granița Carpaților, și ajung atât în Muntenia cât și în Moldova. Fiind aceste cărți scrise la îndemnul unor oameni străini de neamul românesc și de legea slavonă orientală, și având tendința foarte vădită de a trece pe Români la reforma lui Luther respective alui Calvin, ele au fost primite cu mare neîncredere nu numai de Ardeleni, cari erau acum robiți bisericii calvine, ci și de cei din principate, și mai cu seamă de aceștia. Inșă o mișcare literară românească în biserica Românilor din principate nu putea fi privită cu ochi buni de atâția străini, cari ocupau slujbe înalte bisericești. Și această mișcare eră cu atât mai greu de pornit atunci, când limba românească, fără voia ei, devenise organul rătăcirilor reformate. Coresi de sigur a trecut prin pasul Branului mai multe cărți de ale sale, pe cari le vor fi primit Români cu mai mare lăcomie decum cumpără astăzi cărțile pocăiților, și după cum nu ne silim noi să contrabalansăm această mișcare a pocăiților, a cărei primejdie nu vrem să o înțelegem, așa și Români au rămas multă vreme fără cărți potrivite cu credința lor, cari să scoată din casele cărturarilor lucrările propagandelor străine.

A trebuit să vină un țaran îndrăzneț din Moldova, care urcându-se în scaunul de mitropolit al țării sale, să vadă primejdia, și, poate chiar dacă n'ar fi fost această primejdie, să vestească fraților săi de sânge legea lor. Acesta este Mitropolitul Varlaam, care a cârmuit biserica Moldovei dela 1632 până la 1653. Luând pildă dela acei „bărbați purtători de duhul svânt“, cari văzând „înuștinându-se diin oameni înțelesul sventelor scripturi, le-au căutat a pogoră și svânta scriptură tot mai pe înțelesul oamenilor pânău început a scoate așeși

cineși pe limba sa, pentru ca să înțelegă hieicine să sâ învețe și să mărturisească minunate lucrurile lui Dumnezeu“, cu durere constată: „cu mult mai vrătos limba noastră romănescă... nare carte pe limba sa“, de aceea se îndreaptă „cătră toată seminția romenescă“¹⁾, și publică acele cărți bisericești, de cari au mai mare nevoie preoții și credincioșii: o carte de predici de unde să învețe oamenii credința, și o carte cu adâncă știință teologică, menită preoților, din cari ei pot să cunoască ce lucruri scumpe sunt sfintele taine, toate șapte, cum trebuie să le slujească cu evlavie, ca atât ei cât și poporul — lucrul nu e spus în carte, dar îl înțelegi — să nu se lapede de nici o taină, cum fac ereticii²⁾. Acest înțeles trebuie dat activității literare alui Varlaam, pe care o completează „Răspunsurile la catehismul calvinesc“.

Cartea cea mai însemnată alui Varlaam e evanghelia cu învățatură, pe care însă el o numește pe înțelesul neamului său: „Carte romănescă de învățatură duminecele preste an și la praznice împărătești, și la svânti mari“. Aceasta a început a se tipări la 1641³⁾, însă a ieșit din tiparul domnesc numai la 1643 fiind „tipărită cu zisa și cu toată cheltuiala lui Vasilie Voevodul și domnul țării Mol“. Ea nu e traducerea unei singure cărți, ci „diîn multe scripturi tălmăcită, diîn limba slovenescă pre limba romeniască, de Varlaam Mitropolitul de țara Moldovei“⁴⁾. Cetindu-li-se Românilor evanghelia — ca și toată slujba — în o limbă neînțeleasă, această carte care le traducea evanghelia, dându-le în acelaș timp și o explicare autentică, acomodată inteligenței și nevoilor poporului, trebuia să fie primită ca o adevătată mană din cer. Autorul ei cunoaște bine cartea cu acelaș cuprins alui Coresi⁵⁾, însă între aceste două e o mare deosebire. Insuș textul evangheliilor e acelaș, însă limba lui Varlaam nu se căznește până să redea textul slavon,

1) Prefața la «Carte romănescă de învățatură» vezi Bibliografia rom. veche tom. I. p. 140.

2) Vezi «Introducerea limbei române în biserică» în volumul VII (ed. Șaraga) p. 48 și urm. a Dlui A. D. Xenopol, care are alte păreri.

3) Bibliografia rom. veche, Tom I. p. 536.

4) Aceeaș carte și tom p. 137.

5) Din anumite fraze, cum e cea din prefața Cărții românești de învățatură: «omul ai făcut pre obrazul și pre chipul tvorețului său» (vezi Cult. Creștină Anul III Nr. 8 p. 141), se vede. că Varlaam a cunoscut și Paliia dela Orăștie.

ci curge în mod natural, fără stâlcutiri; iar în explicarea textului, în cazanii, al căror subiect e cu totul altul la Varlaam decât la Coresi, mitropolitul moldovean, care nu „răstoarnă“ pe românește textul unei cărți slovene, ci redă cu cuvinte proprii cuprinsul mai multor cărți, se mișcă Varlaam liber, ca în plimbările ce le va fi făcut prin munții Moldovei. Să vedem câteva texte din evangheliile lui Coresi puse față în față cu aceleaș texte ale lui Varlaam.

Coresi

Uin om aveà doi feciori. și zise cel mai tânâr părintelui. părinte. dâmi ce mi se cade parté dein avuție. și împărți lor avuția. și nu după multe zile. adună tot cel fecior mic, și se duse întru o parte de departe. și acolo răsipi avuția lui, viia cu curvele, răsipi el alui tot, fu foamete tare întracéia parte. și acesta începu a flămânzi. și mέρse lipise de unul ce lăcuia întracé parte. și tremése el la satul lui să pascâ porcii. și nemică nu déde lui ¹⁾).

Zise domnul. cine va vré după mine să mέρgâ. să se lépede de sine. și să ia crucé lui și după mine să viâe. cine amu să arâ vré sufletul lui săl mântuiarscâ, piiardel va el. iarâ cine va piiarde sufletul lui drept mine și ievgliei. acela mântuilva. ce folosu e omului să arâ dobândi toată lumé și va piiarde sufletul

Varlaam

Un om oare carele avé doi feciori. și zise cel mai tânâr tâtâinesâu, părinte. dâmi ce mi se vine parté de avuție. și le împărți lor avuția. și nu după multe zile, strânsâ tot feciorul cel mai mic. și să duse întru lature departe, și acolo adâvâsi avuția sa, petrecând cu curvele. și déca adâvâsi el tot. fu foamete mare întracéia lature. și acela începu a flămânzi. și să duse de să lipi de unul ce lăcuia întracéia lature. și îl tremise pri îns în holdele sale, să pascâ porcii.

Zise Domnul ucenicilor săi. hiecarele ce va vré să vie după mene, ca sa să lépede de sine. și săș ia crucia sa și să vie după mene. că cela ce va vria săș izbâvascâ sufletul său piardelva. iarâ cela ceș va piarde sufletul său pentru mene și pentru evglie, acelal va aflâ. ce fo-

¹⁾ Evanghelia din Dumineca fiului rătăcit. Vezi Evanghelia cu învățatură alui Coresi, care nu e numerotată; Varlaam, Carte românească de învățatură foaia 8.

lui. Sau ce dă omul schimb pentru sufletul lui. și amu oare cui va fi rușine de mine și de cuvintele mele în ruda aceasta curvarnica și păcătoasă, și fiul omenesc rușina va el. când va veni în slava părintelui cu îngerii sfinții ¹⁾.

losui omului să are dobândi lumé toată decașva piarde sufletul său, sau ce schimb va da omul pentru sufletul său, că cela ce să va tăgădui de mene, și de cuvintele mele întracest rod păcătos și curvariu. și fiul omenesc să va tăgădui dins. când va veni întru slava părintelui său, cu îngerii săi.

Coresi pare că e un elev de școală, care face exerciții de traducere, răsturnând frazele (cine va vré *după mine să mērgă*), nu știe face deosebire între pronumele personale și reflexive, lui îi sună bine: „drept mine și ievgliei“, și chiar: foamete *tare*“; Varlaam vorbește bine românește, știe că omul trebuie să-și ia crucea *sa*, și să *vie* după Mântuitorul. El nu poate spune: „mērse lipise de unul“, ci zice: „să duse *de să* lipi de unul“, și sufletul spune, că trebuie pus „pentru mene și pentru evglie“. El traduce vorbele străine și neînțelese ale lui Coresi, zicându-i „vamăș“ la „mitar“, care nu-și „*ucidea* pieptul“, ci și-l „băté“. El introduce și vorba rămasă până astăzi „a să smeri“ ²⁾. Cine va confronta cele două texte va vedea că Varlaam a întrebuițat cartea lui Coresi, copiind fraze întregi, uneori și de cele greșite („dâmi ce mi-se vine parté de avuție“, care sună străin). Uneori nu e norocos în îndreptări, schimbă pe „risipl“ cu „adâvăsi“, care se găsește în cărțile românești vechi mai de multeori, pe „a se lepădă“ cu „a se tăgădui“.

Dar partea cea mai de frunte a acestei cărți sunt învățăturile scoase din evanghelii, pe cari trebuiau să le cetească slujitorii bisericești la sfânta liturghie. În această parte Varlaam e mult superior lui Coresi. Acesta a făcut un lucru de târg. Fără ca să priceapă tot ce traduce, și fără să fie în stare a redă înțelesul cărții slavone, el răstoarnă cum poate, ca să dea cartea gata. Varlaam nu e plătit de nimeni. El studiază mai întâiu mai multe cărți slavonești, și după ce a înțeles bine

¹⁾ Dumineca a treia din postul paștilor, Coresi, op. cit.; Varlaam, op. cit. p. 53.

²⁾ Varlaam, Carte românească de învățătură f. 1.

cuprinsul acestora, face o carte, al cărei scop e luminarea neamului *său* și turmei *sale* credincioase, lucru, ce e în sarcina unui păstor sufletesc. Înainte de ce ar împărtași pe oameni cu aceste lucruri sfinte, le străcoară mai întâiu prin sufletul său, de unde le scoate limpezi ca apa din valea Bistriței și pline de căldură, ce e în stare să o verse un păstor, care și sufletul său și-l pune pentru oi. Dar să cetim scrisul lui, căci vorbește mai bine. Parafrazând frazele, cu cari a mângâiat Mântuitorul pe sora lui Lazar cel mort, spune: „au nu țam zis că eu sămt dmnzău, și poci să înviu pre fratele tău. și nu numai pre fratele tău cei înpuțit și de patru zile în groapă, ce și pre morții cea ces morți dein véci, și sămt numai țărănă și pre aceia poci săi înviu“¹⁾. Când a grăit cineva mai precis și mai clar despre puterea lui Dumnezeu?

Și tot așa de limpede grăiește și când tratează cele mai grele teze de credință. Lui nu-i place să îngrămădească vorbe și citate, cum face cartea tradusă de Coresi, ci ține să explice credința cu deamănuntul, după priceperea poporului. E clasică învățătura din „dumeneca întâiu a svântului post“, în care spune: „Cadesă a tot pravoslavnicul creștin să știe. că patru posturi... pentracé liau tocmit. pentru ca să să postescă hiecare creștin. și să să ispoveduiască și să să cumenece de patru ori întrun an... de va și tréce vrun post de célelalte... iarâ acesta post (=al paștilor) nice întrun chip să nu trecă creștinului fără ispovedaniă și fără svânta cumenecătură“. Explică ce e sfânta cumenecătură, atingând cele mai grele chestiuni dogmatice, pe cari cu o rară dibăcie le face să între în neînvățatul cap al Românilor. „Iarâ de te miri, zice el, cum să înparte câte o fărâma pâiné caré să schimbă pre prestol în trupul lui hs. și să află tot întreg hs. cumui în ceriu așa și pre oltariu. Mirâte și déciasta că un soare ce ne luminează și ne încălzéște aici. întrun cias²⁾ iaste de odată și în ceriu și pre pământ. și la răsărit și la apus... și iarâși de te miri. că în multe părți să înparte hs. și tot întreg să dă tuturor întocma, nu mai puțin întruna și mai mult întralta. mirâte și déciasta, că un glas al meu iaste și în gura mé și în urechile voastre tuturor întrun chip. deci de se află în fapte³⁾ așa. darâ cu cât mai pre lesne

¹⁾ Tot acolo f. 83.

²⁾ Slavonism = într'o vreme, în acelaș timp.

³⁾ Participiu trecut dela «a face», fapte = cele făcute făpturile.

poate să hie întru soarele cel drept hs. decât în soarele cel făcut, și în cuvântul lui dmnzu decât în cuvântul omenesc... și de te miri cum iaste măncat totdeuna și nu să mai înpuținează ce întreg petrece în véci. mirâte și déciasta, că diîntro lumănare aprinzi mii de lumânări. și nu mai înpuținezi lumina ceii diîntăiu¹⁾. Așa grăește un vestitor al cuvântului lui Dumnezeu, care nu vrea numai să-și mântuie urechea, ci ca și Fiul lui Dumnezeu, se pogoară la cele mai jos ale pământului. Pe acesta îl vor fi ascultat cu dragoste oamenii, și îi vor fi urmat povețele chiar și atunci, când atinge chestiunile cele mai neplăcute, când îi îndemnă pe oameni să nu stea cu gândul tot la averi și plăceri, mai cu seamă în post. La lăsarea secului de Paști astfel glăsuește: „Astăzi toate lucrurile se gătiază de svântul post, și orașe, și sate, și toate casele creștinești deci și noi să nu ne arătăm den afară de tocmala creștinescă, că îngerul lui dmnzau împlâ de scrie în catastih pre ceia ce vor să postescă²⁾).

Are Varlaam o mulțime de cuvinte străine, mai ales slavonești. El cunoaște această limbă, în sfintele slujbe și în studiile sale prin aceasta exprimă conceptele teologice, de aceea nu ne mirăm, că îi vor fi scăpat în scrieri, mai mult fără voie, unele cuvinte ca: tvoreț (=făcător), ticăițește (=încercă), blagocestiv (=binecredincios), ciudeasa (=minune), a se ciudi (=a se minuna), oteți (=părinți), zavistnic (=certăret), vâznesenie (=înălțare), spodobî (=învrednici), liubov (=iubire), izțelenie (=vindecare), a se isteli (=a se vindeca), pomăzuț (=a unge, mai ales cu sfântul mir), pomazanie (=miruit). De aceste și de alte cuvinte străine nu putem să ne mirăm. El face și unele cuvinte noue, ca *netémere* și *amâgeu*³⁾ (=amăgitor), dar limba lui „nu e alta, decât limba dela țară, pe care n'o puteau stăpâni străinii și curtenii din Țara românească, dar care era singura limbă, pe care o întrebuița cu particularitățile ei dilectale moldovenești — *h* pentru *f* — acest fiu de țaran, care-și trăise până la bătrânețe vieța în mijlocul unui Ținut de țărâtime mândră și vitează. Cugetarea cărților de învățătură bisericească slavonă trecuse data aceasta prin însuș sufletul poporului românesc; ea se născuse astfel din

1) Carte românească de învățătură f. 41 și urm.

2) Carte românească de învățătură f. 33.

3) Tot acolo f. 125 și 126.

nou în graiul, scris așa cum se vorbește, al starețului Varlaam dela Secul¹⁾. De aceea întrebuițează mitropolitul Moldovei nu numai vorbe și asemănări din popor, ci și despre Dumnezeu și lucrurile sfinte vorbește cu respectul sădit în inima poporului. Noi putem să rostim fraza următoare: „Dumnezeu ne-a făcut pre noi, *el* ne-a dat minte“, ori „Maica Domnului a născut pe Isus, *ea* e mai sfântă decât toți sfinții“. Poporul nu va putea rosti așa ceva, mai cu seamă când ne vede pe noi „boerii“ și „domnii“ că așteptăm cele mai cocoțate titluri, de ar exprima ele chiar un non sens. De aceea și Varlaam, țăranul român adevărat, lui Dumnezeu îi zice: „svenția sa“ și „pré-svenția sa“²⁾, iar Maicii Domnului îi zice: „svenția sa“³⁾ ori chiar: „măriia sa“⁴⁾.

O mare greșală a făcut Varlaam, că n'a introdus limba românească și în sfintele slujbe. Un om așa de iubitor față de cele sfinte și cu atâta dragoste față de neamul său ne-ar fi pus o bază solidă la textul cărților liturgice, și poate s'ar fi rușinat epigonii să-și bată joc de o limbă sfântă, care s'a strecurat prin sufletul curat al poporului. Are el o carte intitulată „Șapte taine a biséricii“ carte teologică de o nespūsă valoare, în care găsești tot ce dorești despre dogma, morala, canoanele și liturgica celor șapte taine. Pentru preoții acelor vremi, pe 317 pag. se dădea atâta știință, câtă n'avem mulți preoți de astăzi, într'o limbă limpede și tocmai de aceea frumoasă. Inșă când pomenești vorbe din textul slujbelor, numai decât începe cu slavona moartă și neînțeleasă. Ce pagubă e pentru noi, că nu a tradus Varlaam și cărțile liturgice, vedem dacă cetim câteva șire din „Șapte taine“, cari „spre îndireptare sufletelor noastre cele păcătoase, sămt cum are fi un vas, cu carele scoatem apa mântuinței diîn fântăna muncilor și a morții domnului nostru lu is. hs... sămt ca niște izvoară din carele izvoréște mântuința noastră. și viiața sufletelor noastre, și ertare păcatelor și alte daruri cerești, ce izvorâsc noaâ din coastele mântuitorului nostru lui is. hs. Cu acésté ne naștem sufletéște cu acésté créște vrăsta sufletului nostru. cu nuse⁵⁾ hrana cé ceréscâ dobândim, și de boala sufletelor noastre ne lecuim. și

1) Iorga, Ist. lit. relig. p. CLIX.

2) Carte românească de învățătură f. 199 și passim.

3) Tot acolo f. 6 (numărătoare nouă la Cazaniile sfinților).

4) Nașterea măriei sale précestei f. 5 la Cazaniile sfinților.

5) Vorbă veche = dînsele.

cătră viața cé sufletescă și nărocită ne îndireptăm¹⁾. Paguba e cât se poate de mare, dar se vede, că nu sosise încă vremea cercetării noastre.

Ori cum, mitropolitul Varlaam va rămâne ca un cleric idealist și preot ideal în istoria Românilor. Ajungând călugăr în mănăstirea Secul, el nu-și pierde timpul cu lenevie și intrigi, ci studiază, și urcându-se pe cel mai însemnat scaun bisericesc, își cunoaște datoria, și și-o mărturisește cătră „toată seminția roânească”: „de nevoie mi-a fost ca un datornic ce sint lui dumnezău cu talantul ce miau dat sămi poci plăti datoriiia macar decât, până nu mâ duc în casa cé de lut a strămoșilor mei²⁾. El este cel dintâiu Român, care nu e pus la cale de străini, ci dela sine urmărește ridicarea întregului său neam prin biserică. Când vede, că limba românească servește ca organ pentru a se da prin ea „otravă de moarte sufletească³⁾, lui nu-i pasă ce vor zice arhieriei altor biserici slavo-bizantine, ci face cărți bune pe limba românească, în fruntea cărora poate să pună următoarele cuvinte: „Diintru cât s'au îndurat dumnezău diintru mila sa de neau dăruit dăruim și noi acest dar limbii românești, carte pre limba românească, întâiu de laudă lui Dumnezău, după acé de învățătură și de folos sufletelor pravoslavnice⁴⁾. El nu e crescut cu bani străini, nici nu e unealtă în mâna celor ce cu mare putere trăgeau pe Români spre reforma lui Luther și Calvin, din contră mare grija și scârbă cuprinde inima lui când vede uneltirile ereticilor, și de aceea nu numai că dă răspuns cuvenit catehismului calvinesc, ci face începutul pentru introducerea limbii românești în sanctuar pe căi cinstite. Așa a fost acest Român verde, care aveà dragoste față de neamul său, și ținea foarte mult la aceea, ca poporul românesc să cunoască legile lui Dumnezeu, având „liubov către présvenția sa“.

Dr. IOAN BĂLAN.

1) Șapte taine f. 2 și 3.

2) Prefața la «Carte românească de învățătură» în Bibliografia rom. veche Tom. I. p. 140.

3) Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catehismul calvinesc, prefața reproducă în Bibliografia rom. veche Tom. I. p. 151.

4) Prefața dela «Cartea românească de învățătură» în Bibliografia rom. veche Tom. p. 139.

In jurul problemei pocăitismului.

I.

Chestia sectei religioase a pocăiților, care de-o vreme încoace se agită foarte mult în cercuri bisericești, a ajuns să fie pentru noi o adevărată problemă. Invățăturile „prorocilor mincinoși” ai acestei secte sunt primite în cercuri tot mai largi, gășind în sufletul credincioșilor ambelor noastre biserici resunet din ce în ce mai viu. Ideile religioase ale sectei contrazic în lucruri fundamentale ideile creștinismului adevărat, și așa nu e mirare dacă Biserica lui Hristos se simte datoare a căuta toate mijloacele pentru a preveni lățirea și întărirea ei.

Când e vorba să se fixeze cauzele, cari au contribuit și contribue la aceea, ca despre pocăitism să trebuiam a ne ocupa tot mai mult, cei mai mulți insistă pe lângă părerea, că vina o poartă în cea mai mare parte preoțimea noastră, prin faptul că nu-și îndeplinește după cuviință datorința de învățător al credincioșilor concrezuți grijei sale¹⁾. Ce ne privește pe noi, admitem, ce-i drept, că sunt și vor fi și preoți cari uită de chemarea sfântă ce le incumbă, și din lene sau din conziderații omenești nu-și împlinesc datorința elementară de-a propovădui cuvântul lui Dumnezeu, dar de altă parte credem că nu greșim când spunem că preoțimea noastră în mare parte își face datorința. Așadară în multe, — zicem cele mai multe cazuri, nu negligența preoțimii poartă vina, ci vor fi alte cauze cari le aflăm dacă cercetăm mai de-a-proape chestia pocăitismului și mijloacele propagandei sale. Toate cauzele aceste se pot reduce după părerea noastră la una: diavolul e mai tare în inimile lor decât cuvântul lui Dumnezeu și darul lui împărțit fiecărui om după o măsură oareșcare.

*

Pocăitismul își culege credincioșii săi aproape exclusiv dintr'aceia, cari la bisericile noastre nu umblă de fel, cari nu-și împlinesc datorințele creștinești și nu știu care e învățătura adevărată a Bisericii și mintea lor nu știe face deosebire între adevărul nostru și minciuna lor. Când se încuibă mai întâiu pocăiții într'un sat, cel dintâiu mijloc de propagandă e că discreditează pe preotul local înaintea credincioșilor săi. Ca să-și

¹⁾ Revista noastră încă este de această părere.

ajungă scopul, folosesc toate mijloacele; aduc înainte viața privată și familiară a preotului, lățând chiar și minciuni și clevete. Dela preotul local trec la preoțime preste tot, o discreditează, bineștiind că dacă bat păstoriul, se risipesc oile. Bine știu ei, că cinstirea preoțimei și credința sunt în legătură strînsă; dela Moisi pînă la augurii și Pontifexii Romani; dela preoții egipteni și greci pînă la cei din Africa de mijloc; dela preoțimea desăvârșită a lui I. Hristos pînă astăzi tot așa a fost: când poporul a avut credință în suflet, a cinstit pe preoți, iar când a atăcat și hulit preoțimea, atunci a perit și credința din ei. De aceea se aruncă pocăiții cu atâtea vorbe de hulă asupra preoțimii, și astfel ajung să verse în sufletul credincioșilor picur de picur veninul neîncrederei și a necinstei. Auzind și azi, și mîne că „popa ne belește“, „ne suge sângele“, „e om rău că l-am auzit suduind“, „strică sf. Scripturi adevărate și ghicește învățături nouă“ și alte vorbe de aceste, învățate de „prorocii mincinoși“ împrăștiați în largul lumii acesteia, — oamenii sunt cu mult mai aplicați să se deie în apele lor tulburi.

După ce clatină astfel autoritatea Bisericii, pocăiții desvoaltă o apostolie adevărată, vrednică de un lucru sfânt și bun. Umblă din casă în casă, folosesc toate prilejurile, nunțiile, îngropările; îndeamnă, roagă, silesc pe prietini, cunoscuți și neamuri, să vină deocamdată numai la adunările lor. Fiindcă existența lor în sine încă tulbură sufletele, se îngrijesc de aceea ca satul să vorbească tot mereu despre ei, ațâțând astfel curiozitatea și interesarea de obște. Mulți merg la adunările lor din curiozitate, iar alții mînați de dorul aprig de a auzi ceva nou.

Acest dor al noului a mînat tot neamul omenesc înainte, să nu se îndestulească cu ceea ce a aflat și a moștenit, căci spiritul omenesc e neliniștit, vrea să știe tot mai mult, să cunoască lucruri neauzite și nepomenite pînă atunci. Dorul noului a fost cauza progresului universal al minții omenești, dar el a fost și pierzarea celor mai multe suflete: căci ivindu-se vre-o învățatură nouă, o îmbrățoșeau toți aceia cari nu căutau într'atîta adevărul, cât mai mult noutatea lucrurilor. Acestui dor al noului are să-și mulțamească lățirea repede reformația lui Luther și Calvin, și tot acest dor al noutății îndeamnă pe credincioșii noștri să se ducă la adunările pocăiților.

În adunări întâiu rostesc numai rugăciuni nici calde nici reci, cari le poate zice fără vătămarea credinței sale atât un creștin, cât și un păgân sau jidov. Auzind ai noștri că nu e nici un lucru contrar credinței lor de până acum, merg și de altădată s'audă iar rugăciuni. Atunci li-se propun învățături cari se află și în credința noastră: nu-i iertat a fură, a bea și a înjură („sudui“). Învățăturile aceste se află și în credința noastră, numai că creștinii nu le prea țin; pocăiții țin aspru aceste „porunci mari“, nu întru atâta ca să le împlinească, ci ca să dea pildă bună „prietinilor“, adecă acelora, cari merg la adunările lor, dar încă nu s'au lăsat de credința noastră. Prin aceste arată oareșcare formă de sfințenie, ceace place oamenilor. Văzându-le aceste creștinii, îndemnați fără încetare în case și în stradă, la câmp și în tot locul de pocăiți, — cercetează adunările lor și le plac lucrurile, cari se petrec acolo.

Mai târziu atacă învățături de ale noastre, cari nu sunt spuse apriat în sf. Scriptură, ci se bazează pe tradiție, ca botezul copiilor mici. La ei sf. Scriptură este singurul izvor al credinței; dar fiind ei neînvățați, scot învățături de minune, ba chiar și de răs. Astfel zic ei: „Insuș sf. Ioan Botezătorul ne-a învățat să fim pocăiți“, căci scris este: „Faceți roduri vrednice de pocăință“ (Luca, 3, 8); ba chiar și Dl Hristos, căci a zis: „Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția lui Dumnezeu“ (Mat. 4, 17). Credincioșii noștri preste tot sunt nepricepuți în credință, și cu durere luăm samă că sunt preste tot și superficiali. Nu sunt convinși despre ceace cred; credința lor nu e înrădăcinată în suflet, cum e de pildă la Nemți, ci ei cred „cum citește popa în Vanghelie“ și zic totdeauna: „Așa ne-am trezit, așa a crezut tata și bunicul, așa vom crede și noi“. Adevărurile de credință nu le știu, numai ce prind de ici-colo¹⁾. Când apoi aud că altul spune — *tot cu provocare la sf. Scriptură* — altceva decât ceace au auzit în Biserică, dela părinți și dela neamuri, neștiind bine ce învață credința lor, se îndoesc ușor în aceasta credință. Nu-și iau osteneală să caute cum e în sf. Scriptură; nu știu, că pocăiții dintr'un loc întreg al sf. Scripturi rup o zicere care în sine pare a întări credința lor. Așa de pildă din întregul: „Cuvântul Crucii este nebunie celor peritori, iar nouă cari avem să fim mântuiți, — puterea lui Dumnezeu“ (I. Cor. 1, 18), — ei scot numai cuvintele: „Crucea e nebunie“ spre a arătă că fo-

¹⁾ Oare nu singur preoțimea poartă vina acestor lucruri? N. R.

Iosirea Crucii e oprită în sf. Scriptură. Și altele de aceste. Astfel credincioșii noștri mai întâiu se îndoesc despre adevărătatea credinței noastre, apoi o primesc a pocăiților.

Încă ceva. În adunările pocăiților fiecare „frate sau soră“ are drept să dispună explicătorului, care parte s'o citească și s'o tălmăcească. În felul acesta se trezește și desvoaltă în ei ambiția. Pe când în Bisericile noastre — foarte cuminte — sunt siliți să asculte numai, acolo duc rolă și ei, dispun în „cele sfinte“, se întâmplă să explice și ei ceva, ajungând astfel și ei a fi ceva, a grăi ceva. Și aceste toate sunt un motor puternic, care-i îndeamnă să iea parte și ei la adunările pocăite. În felul acesta își învață credincioșii întâiu în punctele puțin deosebite, apoi în celelalte; și credinciosul nostru auzind azi una, mâne alta, se abate dela credință și lăpădându-se de Hristos, se duce după profeții mincinoși, cari s'apropie de credincioșii noștri, cum am văzut, într'adevăr după spusa Mântuitorului nostru în piele de oi, pe când ei sunt lupi răpitori.

Iată dar în linii generale mijloacele de propagandă. Rareori se întâmplă să se abată la pocăiți unul care a cercetat Biserica noastră. Ei însă fac propagandă nemijlocită între cunoscuți, prietini și neamuri, și numai cu încetul le picură în suflete otrava învățăturilor lor.

Resumând cele zise până aici, după părerea mea, cauza de frunte a lățirii pocăitizmului între credincioșii noștri este: credința superficială, care n'are rădăcini în suflet, ci e o simplă moștenire. Altă cauză este nepriceperea în lucrurile credinței, căci neștiind ce învață credința adevărată, se pot abate ușor dela ea; apoi învățăturile împrăștiate în lume de feluriți proci mincinoși, contrari ai Bisericii. Mai e și neliniștea minții omenești, care umblă să caute totdeauna ce-i nou și neauzit, precum și curiozitatea să cunoască lucrurile neștiute. Se înțelege, că cu toate aceste cauze lucrează împreună mijloacele farizaice ale pocăiților, cari se apropie sub masca sfințeniei desăvârșite, și numai mai târziu încearcă să abată pe oameni dela credința lor.

II.

Se naște acum întrebarea: ce să facem?

E lucru știut, că nu este putere în lume, care să abată pe un pocăit dela credința sa. El, ca toți dușmanii Crucii, au un fanatism orb, neînvins, nerăsturnabil, cum au jidovii,

păgânii și mohamedanii. Oricât îi vorbești, îi argumentez, îi areți chiar din sf. Scriptură, dacă se vede învins, te lasă acolo, se duce, și în sufletul lui e și mai îndârjit, căci diavolul îi întunecă mintea ca să nu vadă adevărul. Cu ei a te dispută așadar e vreme pierdută.

Putem însă să-i prevenim. Nu-i iertat să nu ne amestecăm de fel în nici o discuție privitoare la pocăiți, scuzându-ne cu aceea, că și așa e mare zarvă, de ce să fac tulburare mai mare și în sat, și în sufletul meu? Cuvintele Mântuitorului nostru: „Nu socotiți că am venit s'aduc pace în lume. N'am venit să aduc pace, ci sabie“ (Mat. 10, 34), ne spun altceva. De aceea să folosim orice prilej unde se adună mai mulți credincioși cari încă nu sunt pocăiți. Afară de predicile din Biserică, la îngropări șcl. Dumineca și în sărbători după amiazi sau ori unde e vorbă de pocăiți, să nu lăsăm să treacă vorba credincioșilor fără răspuns, să nu ne ferim de a lumina și a învăța pe ceice încă nu s'au abătut dela noi. Se înțelege, pentru ca să putem face lucrul acesta, trebuie să cetim multe de toate, dar mai vârtos sf. Scriptură, ca dovezile, toate exemplele să fie proaspete în mintea noastră. Astfel putem întări pe credincioșii noștri în dreaptă credință. Pe ceice vin la sf. mărturisire, să-i întrebăm dacă umblă la adunările pocăiților; să le dăm învățături, să știe că-i păcat a lua parte în acele adunări, căci primejdia păcatului e de tot mare, fiind comunicare în cele sfinte. Copiii sunt în mâinile noastre. Să ne punem toate puterile să le vărsăm în suflet dragostea credinței noastre și ura față de învățăturile false, contrare Bisericii noastre. Poate că strădania noastră va avea rezultatul dorit: atunci ne avem răsplata; poate să n'aibă nici un rezultat, dar și atunci vom stă fără frică înaintea dreptului Judecător, căci ne-am împlinit datorința de-a păzi turma nouă încredințată de lupii răpitori!

*

Prin șirele de față n'am vrut să dau un lucru complet, căci la aceasta îmi lipsesc puterile, nu bunăvoința. N'am vrut nici să spun lucruri noue și neștiute. Am vrut numai să arăt cum văd eu chestia aceasta de mare importanță, după ce m'am gândit la cele ce am văzut și am auzit eu însu-mi. Dacă cineva din On. mei confrăți va veni în urma experiențelor mai bogate și a darurilor mai multe cu lucru mai complet, cu propuneri mai practice și mai concrete: eu voi fi cel dintâiu care mă voi bucura și mă voi sili a-le și urmă.

Să încercăm toate mijloacele cari ni-se par ducătoare la scop: mântuirea sufletelor; să punem stavilă primejdiei, care sapă la temelia de stâncă a credinței noastre. Nu ne temem că credința noastră va fi învinsă, căci Dl Hristos ne-a făgăduit că nici porțile iadului nu o vor învinge: dar suntem dători să lucrăm din răsuputeri, până nu-i târziu.

Dumnezeu ne ajute!

GHEORGHE M. PTEANCU.

INSEMNĂRI.

„**Invățători ajutători**“. În legătură cu constatarea lipsei mari de învățători cvalificați, cel mai nou cercular arhidiecezan comunică Veneratului Cler, că Ordinariatul a rugat pe ministrul concernent să binevoiască a permite ca pe anul școlar 1913/14 să poată fi aplicați, în calitate de învățători ajutători, și tineri cari au atestat de maturitate, respective au terminat 8 clase gimnaziale, iar în caz de necesitate și preoții din cura animarum. Invită apoi cu multă stăruință, din care transpiră o sinceră îngrijorare pentru soartea școlilor noastre oropsite, ca tinerii cari au absolvat 4 clase liceale să se înscrie în număr mai mare ca cel de până acum, ca elevi ordinari la institutul preparandial, iar cei ce au deja atestatul de maturitate, sau cel puțin 8 clase gimnaziale, să-și câștige pe cale privată diploma de învățător.

Cu acelaș prilej Ordinariatul arhidiecezan *obligă* pe alumni seminariali ca „în cursul celor 4 ani de teologie, pe lângă studiile teologie să facă: a) Examenle diferențiale din științele pedagogice, examenle parțiale de cvalificațiune (în anul I—III); b) În anul al IV-lea teologic să facă anul de praxă la școala de aplicație a institutului nostru pedagogic; c) La finea anului al IV-lea, deodată cu candidații de învățători vor face examenul de cvalificație“. Motivele ce se invoacă pentru a arăta *necesitatea* acestei ordinațiuni, sunt următoarele două: „întâiu pentru ca să avem învățători cvalificați în număr suficient, și a doua pentru ca fiitorii directori școlari, încă până când sunt în seminar, să cunoască temeinic toate chestiunile școlare, mersul învățământului, planul de învățământ și organizația școlii primare“.

În fața acestei dispoziții referitoare la clericii seminarului nostru, socotim că e bine să ne oprim puțin. Nu o facem

pentru motivul că am contestă doară dreptul Ordinariatului de-a veni cu această inovație, nici nu ne gândim să știrbim și numai cât de puțin adevărul cuprins în motivele cari au provocat acest ordin, socotim însă că motivele invocate nu invoalvă în sine „necesitatea“ unui astfel de obligamânt și că acesta nici *nu e realizabil*. Și mai ales aceasta din urmă.

Cine cunoaște mai amănunțit studiile ce se propun clericilor în decursul celor 4 ani de seminar, și stie că acele studii în ce direcție ar trebui întregite respective lărgite — dacă împrejurările ar îngădui așa ceva —, pentru ca creșterea preoțimii noastre să fie inescapabilă, credem că nu se va gândi mai întâiu și numai decât la examenele diferențiale din studiile pedagogice, respective la practica dela școala de aplicație. Fiindcă însă împrejurările sunt de așa, încât deocamdată nici îmbunătățirile reclamate de o cvalificație mai potrivită preoțească nu pot să se introducă pe toată linia, mărturisim, că nu ne prea putem da samă, cum crede Preaveneratul Ordinariat că va putea realiză obligamântul ce-a impus clerului tinăr. În ce privește apoi motivele invocate, ni-se pare că nu greșim când spunem, că mizeria lipsei de învățători se poate sană în de ajuns pe căile indicate în restul circularului de care ne ocupăm, și că privitor la cunoștințele de care are lipsă preotul în calitate de director școlar, clericii nu cu mult se vor alege din examenele diferențiale șcl., făcute *pe lângă* studiile teologice. Ele li-se pot da — și în parte li-se dau și acuma — cu mai mult folos în cadrele studiilor, ce se predau sau s'ar putea predă la teologie.

Ni-se pare deci, că asupra obligamentului impus clericilor referitor la examenele pedagogice nu ar trebui să se insiste, ci „obligamentul“ ar trebui schimbat într'un fel de „recomandare făcută cu căldură“ însoțită, pentru cei cari s'ar angajă de bunăvoie, de toate ușurințele ce li-s'ar putea face.

Dr. Alexandru Rusu.

CRONICĂ.

Internatul preparandial. A fost o dorință vie a multora dintre noi internatul preparandial. Umilirea școlilor noastre elementare, coborârea prea joasă a învățătorimii noastre și mai ales încordarea puternică, nenorocită a relațiilor dintre preoții și dascălii noștri, aceste două focare de lumină ale

satelor românești, precum și o bună parte din covârșitoarea abundență a numerilor ezibitoriali, martori ai cercetărilor disciplinare fără sfârșit, sunt datorite în special lipsei acestui internat. Azi însă acestui cusur i-s'a pus capăt. Trainica zidire de pe strada lungă, proprietate a fondului mitropolitului Alexandru, ocrotește în încăperile sale reînnoite, aproape 60 de elevi ai preparandiei noastre, cari, pe lângă o taxă bagatelă de 30 cor. lunar, au, dela locuință și vipt până la îngrijire și serviciu, tot de ce are lipsă traiul frugal dar îndestulit al unui băiat dela școlile Blajului.

E un progres acesta. Și dacă avem cūrajul să sfidăm întinericul primelor începuturi ale preparandiei noastre, trebuie să constatăm, că e un progres din cele mai frumoase...

S'a sfârșit cu încvartirarea pedagogilor prin locuințe nesănătoase, antiigienice și rar cercetate de razele soarelui, prin sălașuri de renume foarte dubiu și cari cu toată strâmtoarea erau totdeauna prea largi, decât ca să nu fi putut cuprinde un mai mare număr de elevi, decum permitea superioritatea institutului; s'a sfârșit și cu lipsa aproape inevitabilă a controlului purtării morale a băieților și cu contactul contagios al unor indivizi certați cu bunele moravuri. — In internat se vor deda la curățenie și disciplină și puși sub grija superiorilor, ei vor putea cu ușurință să devină oameni de caracter și adevărați binvestitori ai datinelor curate de mai înainte.

Este însă un lucru foarte greu conducerea unui internat. Iar din punct de vedere psihologic un internat rău disciplinat este mai primejdios, decât o casă privată, fie cât de reă. Infecțiunea în el este mai sigură și mai statornică, fiind dată pilda de tovarăși, cari se bucură de oarecare intimitate și de o mai cutezată îndrăzneală; apoi mijloacele curative sunt cu mult mai puține, fiind mulți cei ce au lipsă de leac și de vindecare. Inșă condus cu dragoste și cu înțelepciune un internat este, după casa părințească, cel mai binevenit cămin, paznic credincios al îndeletnicirilor cinstite însușite acasă la sinul mamei.

Ca însă educarea în internate sau seminare să succedă, pe lângă o *disciplină viguroasă*, în care să nu apară nici ultimele nuanțe ale relaxării, ale negrijei sau ale protecționismului, se cere un pronunțat *spirit de pietate*, (și iată de ce, la anul, noi am salută cu bucurie o capelă cu slujbă zilnică între zidurile făcute mai încăpătoare ale noului internat), alt-

mintreni întreg institutul va sămăna mai mult cu o casarmă de feciori siliți la slujbă, decât cu o casă de creștere pentru tinerime; iar superiorii vor avea mai mult înfățișarea unor polițiști șireți și răi, decât a unor adevărați educatori, locuitori ai părinților.

Fără îndoială îndrumătorii noului internat preparandial au cumpănit bine lucrurile aceste, cari pot cere mai multă osteneală și mai multă energie istovită, în schimb însă au fericirea de a înregistra singure: un adevărat progres în mintea și în inima alumnilor. (ic.)

*

O nouă școală civilă de fete română. Incepând cu ziua de 7 Septembrie curent, neamul nostru are în Arad o a doua fortăreață a limbii și simțirii române. Atunci s'a sfințit prin episcopul Aradului, P. S. S. Ignatie Papp noua școală civilă de fete română, ridicată în mare parte din darul princiar al bărbatului providențial Vasile Stroescu, al cărui nume îl poartă.

Sfințirea îndeplinită cu toată pompa ce se cuvenea unei sărbători atât de însemnate, a dovedit deajuns ce mari nădejdi leagă un neam întreg de acest nou palat al culturii române. În mijlocul veștilor dureroase, cari zi de zi ne umplu inima de durere pentru școlile dela sate închise și pierdute, cari tot mereu sting câte o rază a nădejzii de mai bine referitoare la soarta credinței și neamului nostru, ne cade așa de bine să auzim că ceea ce pierdem într'o parte, ni-se întoarce în altă parte. Ne place adecă să credem, că școala de fete din Aradul tot mai românesc, va contrabalansa în măsură foarte însemnată pierderile grele îndurate prin stingerea atâtor focare de lumină românească dela sate. Ea, împreună cu celelalte școli mai înalte ce avem, va putea face chiar și aceea, că acele focare să se aprindă de nou.

Și atunci banii lui Stroescu nu s'au cheltuit înzădar!
(ar.)

*

Congresul catolicilor din Germania, al 60-lea, care anul acesta s'a ținut în Metz, istoricul oraș din Lotharingia, a fost o nouă și impozantă manifestare a catolicismului german. În cadrele impunătoare, pe cari minunata lor organizație știe să le procreeze ori unde și-ar țineă adunările, inima congresului dela Metz a bătut cu aceeași căldură pentru toate chestiile mari ale lumii catolice ca și în congresele anterioare.

Congresul a ținut 5 zile (17—21 August). Desbaterile, purtate cu o rară competență de tot atâția bărbați cu nume european, clerici și mireni, de-ai Germaniei catolice, au stat anul acesta sub zodia *jubileului constantinian*. Toată munca a decurs în numele libertății Bisericii. A fost deci numai firesc, dacă anul acesta s'a insistat într'un mod deosebit asupra împrejurării nefaste, că pânăcând vechea păgânătate și-a plecat, acum-a-s 16 sute de ani, steagul înaintea puterii de viață a creștinismului, astăzi păgânismul modern ține în lanțuri pe vicarul de pe pământ a lui Hristos. Cu mare însuflețire s'a hotărât apoi și de astădată, să lupte din toate puterile pentru câștigarea drepturilor pe cari stăpânirea protestantă a crezut că poate să nu le dea încă Germanilor catolici.

Un alt punct central al congresului a fost a suta aniversare a nașterii marelui organizator al sodalilor de meserii („Gesellenvater“), *Adolf Kolping*, prietinel intim al episcopului Ketteler. Lucrul început de acest adânc cunoscător al lipselor timpului, a cărui moarte au deplâns nu mai puțin decât 400 de reuniuni întemeiate de el, — s'a continuat într'una așa că astăzi sunt peste 1300 de atari societăți, prin cari numele lui Kolping va trăi în veci.

Ca un mare eveniment pentru viața catolicilor din Germania se poate apoi remarcă așa-numita „pace de Metz“, care s'a făcut tot cu prilejul acestui congres. E vorba de compunerea neînțelegerilor dintre cele două partide, de Berlin și de Köln, ivite pe tema organizației muncitorimei dela orașe. Partida Berlinezilor ținea că în astfel de organizații conduse de catolici pot avea loc numai catolicii, iar cei din Köln, pentru a putea mai bine contrabalansa mișcarea socialdemocrată, admiteau ca membri și creștini necatolici. Ani de-arândul discușiunile dintre aceste două partide, dintre cari mai puternică este cea de Köln, au stânjenit binișor consolidarea elementului catolic. Anul trecut, prin Septembrie, s'a pronunțat în urmă și Roma, lămurind prin enciclica „Singulari quadam“, că însoțirile curat catolice sunt mai de dorit, din punctul de vedere al tacticei se pot însă admite și organizațiile făcute după principiile partidei de Köln. În sensul acesta s'a făcut apoi în Metz pacea, în urma căreia ambele direcții vor lucra de aci încolo în deplină armonie și fără să se mai atace, dar firește fiecare după principiile proprii.

De încheiere, și pentru a completa întru câtva icoana foarte palidă prinsă în șirele de mai sus a acestui mare con-

gres, mai amintim și aceea, că la procesiunea sărbătorească a muncitorimei, care a avut loc Duminecă în 17 August, au luat parte mai bine de 30,000 de muncitori organizați, reprezentând un număr de peste 775,000, dintre cari numai sporul anului ultim face 47,000.

Cu adevărat Germania docet!

(ar).

Cărți și reviste.

Păr. protopop al Clujului, *Dr. Elie Dăianu*, ne-a trimis săptămânile aceste o mică broșură de 16 pag. intitulată: «*Din vremile prorocilor*». Ea cuprinde predica ținută de păr. protopop în biserica din Cluj, la sărbătoarea măritului proroc Ilie, fiind retipărită din «*Solia Satelor*».

Scrisul păr. Dăianu ne-a plăcut totdeauna, dar trebuie să mărturisim, că de mult nu am mai cetit ceva, care să ne înălțuească mai mult atențiunea și inima, ca tocmai această broșură cu minunatele-i «cuvinte pentru zilele de azi». Pornind din arătarea rostului, ce l-au avut prorocii în Legea veche, acela de-a hrăni în oropsitul popor izrailitean «nădejdea în acela, care aveă să vină ca să scoată la lumină credincios poporul său», păr. Dăianu trece la descrierea plastică a minunii făcute prin prorocul Ilie pe muntele Camil. Și în cadrele acestei minuni, făcute pentru abaterea poporului izrailitean dela legea păgână alui Baal, nutrită de curtea regească alui Achab, păr. protopop al Clujului țese cu atâta dibăcie povestea tristă a celor fărădelege, cari vreau să ne înstrăineze credincioși dela Biserica, «în care singur mai răsună, neîmpedecat și slobod, graiul dulce al limbii maicii noastre», și îndeamnă așa de discret și cu atâta căldură la alipirea de legea noastră sfântă, care «nu se poate prețui în bani și nu se poate» marfă de negoț face — încât trebuie să că ne-a dat o adevărată capodoperă.

Cine va ceti-o și dorim s'o facă cât mai mulți, ne va dà dreptate. Asociațiunea, respective consistoarele noastre de ambele confesiuni, ar face un lucru foarte bun, dacă s'ar îngrijî, ca mica broșură, ce se vinde cu bagatelul de 12 bani, să ajungă spunem, în mâna cât mai multora.

Ea poate face foarte mult bine! (ar).

*

Luna Iunie a acestui an ne-a adus numărul prim al unei noue reviste, deocamdată lunare, «organul studențimei române», care cu multă mândrie se intitulează: «*Noi*». Revista iese la Cluj, de unde au pornit multe lucruri bune, și după cum apare din primul număr—program (căci aproape întreg numărul e program!) va putea împlini o frumoasă misiune în sinul tinerimei noastre universitare. Tinărul publicist *Dr. Eugen Bianu*, care îngrijește revista va ști, credem, să deștepte studenților scriitori fără plată

și a celor cetitori cu plată și atunci revista, care în decursul verii a dovedit, că poate da numeri din ce în ce mai interesanți și pentru marele public românesc, va putea trăi. La mecenați nu ne gândim!...

Ne-a interesat deosebit atitudinea revistei față de problemele religioase, și putem spune cu mângâiere, că ne-am bucura dacă «Noi» ar fi oglinda fideiă a sufletului tinerimei noastre, în această privință. Ea pleacă în lume, «potrivit datinei străbune, plecată la rugăciune» cu: Doamne ajută!, și vrea să fie pentru fiecare student o «a doua evanghelie creștinească și românească».

În numele acestei devize, dorim noului confrate zile multe și cât mai puțini numeri dubli. Altfel va ajunge soartea celorlalte reviste clujene. Și-ar fi păcat! (ar.)

TELEFON.

«Cuvântul Adevărului». *Prislop*. Articolul prim din fruntea numărului Dvoastră ultim (de pe Septembrie) are și aceste șire: «Noi credem, că chestia manualelor de catiheză nu se va rezolva norocos nici când prin aceea, că se va încredința unuia sau altuia dintre profesorii de teologie, cari în cazul cel mai bun ne dau o versiune bună». Cuvintele acestea nu prea măgulitoare pentru profesorii noștri de teologie de oricând și de oriunde, poate nu greșim dacă spunem, că ating în locul prim chiar pe profesorii de teologie din Blaj. Asta pentru motivul, că aici în Blaj s'au scos cele mai multe manuale de catiheză, lucrate cu puține excepții, din partea acelor, cari au fost sau sunt și prof. de teologie. Din această cauză, nu ni-se va lua credem în nume de rău și nu ni-se va socoti ca o lașitate, dacă noi profesorii de teologie din Blaj, în numele cărora se dau răspunsurile dela acest loc, nu vom veni să respingem cu indignare însinuația jignitoare cuprinsă în partea din urmă a pasajului de mai sus. Ar merita-o de sigur, dar asta ar fi un fel de «Cicero pro domo sua», și suntem mai bine crescuți, decât să putem face aceasta. Ceeace nu putem însă, să nu spunem, este că toți aceia dintre profesorii de teologie ai Blajului, cari au lucrat manuale de catiheză, au fost și catiheți la unul sau altul din institutele noastre mai inferioare, și așa au lucrat pe temeiul cunoștințelor și experiențelor ce le-au putut avea în această calitate. Că apoi dintre manualele ce s'au lucrat până acum aici în Blaj, Dvoastră socotiți ca cel mai bun pe acela, care este nu o «versiune» cum spuneți, ci o prelucrare, asta e chestie de apreciere și nimic cu ne ispitește să Vă discutăm «cuvântul adevărului». Nu înțelegem însă de unde Vă luați darul profetic, dacă nu mai mult, de-a spune, că «profesorii de teologie» nu pot da, nici în cazul cel mai bun, mai mult decât o versiune bună. Dacă și aceste șire sunt o greșală de tipar, să indicați aceasta în numărul proxim. Altfel Vă rugăm să ne comunicați izvorul acestui misterios dar al profetiei, căci, mai știi, poate ne-am simțit și noi ispitiți să cercăm tainele nepătrunse ale viitorului.

Puteți să ne-o spuneți, pentrucă, fiind noi numai niște bieți profesori de teologie, de sigur nu V'am face concurență!...

S U M A R U L :

Dr. Al. Rusu: Papa Piu X (1903—1913). — Dr. I. Coltor: Un nou an de școală. — Dr. Al. Nicolescu: Peregrinajii. — Dr. I. Bălan: Scrierile mitropolitului Varlaam. — G. M. Pteancu: În jurul problemei pocăitismului. — Insemnări. — Cronică. — Cărți și reviste. — Telefon.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.
Proprietar-editor: Membrii redacției.